

VILADAMOR, Antoni, *Història general de Catalunya*, 2 vols., edició crítica d'Eulàlia Miralles, pròleg d'Eulàlia Duran, Barcelona, Fundació Noguera (Col·lecció «Textos i Documents», 40), 2007, 969 p. (17 x 24 cm).

La Fundació Noguera acaba de publicar, a cura d'Eulàlia Miralles, la *Primera part de la Història general de Catalunya*, una crònica redactada per Antoni Viladamor, que inicialment havia de constar de dues parts més, i el complement d'una *Descripció general de Catalunya i dels comtats de Rosselló i Cerdanya*. La mort de l'autor (1585), arxiver de l'Arxiu Reial de Barcelona i escrivà de manament de sa majestat, va deixar el projecte interromput: ni tan sols en va poder acabar la primera part. Els esdeveniments que explica Viladamor, doncs, s'aturen en una època llunyana, i aquesta mancança, entre altres coses, ens ha impedit segurament saber moltes notícies que Viladamor podia conèixer per haver-les viscut. El fet també és de doldre perquè la intenció de l'autor era justament aprofundir en determinats episodis que els historiadors del seu temps, i assenyaladament Zurita, havien menystingut. En efecte: oposant-se polèmicament a Zurita, Viladamor volia fer una reivindicació de les glòries històriques dels catalans. Un objectiu, aquest, que segurament hauria aprofundit a les parts que no va arribar a redactar.

Segui com sigui, l'edició d'aquesta part, en dos volums, ens permet seguir la visió dels historiadors catalans de l'època sobre la història peninsular des dels primers pobladors fins a la invasió sarraïna, el 714. De la *Història* de Viladamor en teníem una vella edició parcial, publicada per Jaume Collell el 1880, i un resum divulgatiu i comentat, a cura de Lluís Orriols, del 1999. Ara, finalment, disposem de l'edició crítica sencera de l'obra, feta sobre el manuscrit conservat a la British Library. A partir d'una acurada *recensio*, Miralles demostra la superioritat d'aquesta còpia, que li serveix de base per a l'edició. Però l'editora no es limita a explicar-nos la gestació d'aquest llibre, la biografia de l'autor, les fonts en què es basa, i a oferir-nos una edició modelica del text. Fa això, és clar, però ho fa des de la perspectiva que li atorga el profund coneixement del context historicoliterari, un context que cada cop sabem interpretar més bé. Al prefaci del volum queda perfectament dibuixada la sèrie d'edicions de textos historiogràfics on aquesta s'inscriu, així com la voluntat d'incloure la producció historiogràfica renaixentista en el

catàleg general de la literatura i cultura catalanes de l'època. De fet, l'estudi introductori, completíssim, s'afegeix a un discurs, que avui ja no es pot contradir, que fa veure la vocació literària, i no solament ideològica o didàctica, de la narrativa històrica de l'edat moderna. En una inesquivable *captatio benevolentiae*, Viladamor s'excusa en relació amb aquells historiadors que puguin sobrepassar-lo en «la elegància del parlar», perquè diu que no el podran avantatjar en la fidelitat als fets històrics. És el que tocava dir. Però el que podem comprovar tot sovint és que els historiadors no renunciaven, pel fet de ser-ho, al relat de ficció, o a reelaborar episodis històrics i llegendaris, quan convé als seus interessos.

Una part important de la introducció d'Eulàlia Miralles es dedica a fixar la biografia d'Antoni Viladamor. Amb la recerca duta a terme en diversos fons documentals, especialment l'Arxiu de la Corona d'Aragó i l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, Miralles ha aconseguit establir la biografia de tres generacions d'arxivers, que fins al moment de la seva recerca sovint apareixien confosos: Joan Viladamor, Antoni Viladamor i Antoni Joan Viladamor. El primer, arxiver reial i administrador de la família Requesens, inaugura la saga a l'Arxiu Reial de Barcelona, i és el pare d'Antoni Viladamor (c. 1529-1585), l'autor de la *Història*. El tercer membre dels Viladamor a l'Arxiu, Antoni Joan, morirà essent menor d'edat, i, tot i que havia heretat el càrrec a la mort del seu pare, no va arribar a ocupar-lo per la seva minoria d'edat. Amb ell s'extingia una nissaga d'arxivers important, que continuava la tradició establerta per altres llinatges anteriors: la de Diego i Jaume Garcia, d'una banda, i la de Pere Miquel, Francesc i Francesc Miquel Carbonell, d'una altra.

Són moltes les notícies que ens innova Miralles a la introducció: estableix la data de naixement de Viladamor (c. 1529) i documenta la seva mort durant les Corts de Montsó de 1585; però l'estudi se centra, sobretot, en la seva faceta d'arxiver. Així, es documenten dos períodes a l'arxiu: el primer, des de l'any 1553, en què és nomenat coarxiver al costat del seu pare Joan, fins a 1572, en què abandona el càrrec en mans de Gabriel Olzina; el segon, el 1584, quan el seu substitut és processat per infidelitat en l'exercici del càrrec, fins a la seva mort (1585). Amb l'estudi es documenta una època brillant de l'Arxiu Reial, que Miralles allarga més enllà de la mort del tercer membre de la nissaga, Antoni Joan.

Durant la primera etapa a l'arxiu, Viladamor va participar en les campanyes bèl·liques de Carles V i va formar part del seguici que acompanyà el

príncep Felip a Anglaterra i a Flandes. A partir d'aquestes dades, i considerant que Viladamor era historiador i arxiver, Miralles s'inclina per no descartar una possible autoria de Viladamor de l'*Eptome de la genealogia dels comtes de Barcelona* que encapçala el volum de les *Constitucions* i que la crítica ha considerat, majoritàriament, obra de Francesc Calça.

La segona part de la introducció és dedicada a l'estudi de la *Història general de Catalunya*, i a perfilar el context en el qual Viladamor va decidir dur a terme el seu projecte historiogràfic. Viladamor es posa a escriure història quan ja és gran, amb el bagatge que dóna l'experiència de qui ha ocupat diversos càrrecs en l'administració i té una xarxa de relacions ben establerta: als noms de Diego Hurtado de Mendoza i de la Cerda i de Lluís de Requesens, hi podem afegir la possible coneixença dels historiadors Pere Antoni Beuter i Lluís Ponç d'Icard, i el privilegi de treballar a l'Arxiu Reial, punt de confluència dels erudits de l'època, cosa que li va permetre familiaritzar-se amb els documents i conèixer de primera mà l'obra d'alguns dels seus antecessors, com Pere Miquel Carbonell.

En la decisió de Viladamor d'escriure la *Història* hi va pesar la petició dels braços a les Corts de la creació del càrrec de cronista per al Principat i els Comtats (1564), que Miralles demostra que s'ha d'entendre en paral·lel amb el cas aragonès i la nominació de Zurita, i també l'impacte negatiu dels *Anales* zuritians en territori català: l'arxiver barceloní és el primer a voler ocupar aquell càrrec, sense èxit, i dels primers a posicionar-se en el corrent de reacció anti-Zurita, a qui potser havia conegut personalment. D'altra banda, l'estudi de les fonts de la crònica, molt minuciós, permet veure amb claredat com treballaven els historiadors d'aquell temps i delimita de manera lluminosa fonts i autoritats emprades pel barceloní: Viladamor va triar fonts «castellanes com a eix central (Florián de Ocampo i Ambrosio de Morales) per contrarestar l'influx dels *Anales* de Zurita des de la mateixa posició (tots tres eren cronistes oficials), i les catalanes (Pere Miquel Carbonell, Pere Antoni Beuter, Francesc Tarafa i Lluís Ponç d'Icard) per compensar les mancances que veia en les castellanes».

Finalment, Miralles ressegueix la producció historiogràfica catalana del Cinc-cents i del Sis-cents, començant per Carbonell i Tarafa, i s'atura en els projectes dels historiadors que van escriure a partir de 1564, data de la demanda de la creació d'un càrrec de cronista per les corts. Viladamor és el primer

de tots ells a voler convertir-se en el cronista oficial de Principat i Comtats, i la seva obra presenta nombrosos paral·lels amb les de qui, després, van aspirar a ocupar el mateix càrrec, i és per això que Miralles considera «l'obra de Viladamor, per les seves característiques estructurals i conjunturals, és la primera d'una sèrie de peces que modificaran la concepció de la historiografia en el pas del segle XVI al XVII».

El gran gruix dels dos volums, és clar, és l'edició de l'obra. Vull remarcar el fet que és la primera vegada que es publica un text historiogràfic català de l'edat moderna amb un aparat de variants i de fonts tan complet com aquest. Les notes al text, molt oportunes, registren aclariments d'ordre divers, i l'índex de noms del final permet identificar i localitzar llocs i personatges citats a la *Història*. I no puc deixar de fer una darrera referència a l'Apèndix documental que segueix l'edició, on Miralles exhuma un total de 42 documents relacionats amb la família Viladamor, transcriu el fragment del dietari de Despalau en què Viladamor figura com a alcaid del castell de Roses i edita una carta-dedicatòria de Viladamor a Miquel Climent, protonotari del Regne. Una bona feina, decididament.

ALBERT ROSSICH

*El teatre català dels orígens al segle XVIII*, edició a cura d'Albert Rossich, Antoni Serrà Campins i Pep Valsalobre, amb la col·laboració de David Prats Vidal, Kassel, Edition Reichenberger, Estudis Catalans, 5, 2001, 512 p. (16 x 24 cm).

Sigui dit d'entrada el que és més important: aquest volum sobre teatre català des dels orígens fins al segle XVIII era un llibre necessari, i la seva sola existència ja és una fita molt destacable tant per als estudis sobre literatura catalana medieval i moderna com per a la bibliografia crítica sobre l'evolució històrica del teatre català. No hi havia, fins ara, cap llibre que permetés al lector interessat en el tema resseguir amb una certa profunditat i d'una manera ordenada la nostra història teatral més remota. Aquest volum cobreix perfectament aquest objectiu, encara que la llavor sigui més circumstancial: com